

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора економічних наук, професора

Гарафонові Ольги Іванівни

на дисертаційну роботу Вовк Ольги Миколаївни

**«Імперативи модернізації підприємств інфраструктурної сфери в контексті
сучасних тенденцій інноваційного розвитку економіки»,**

**представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 — економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими темами

Усталеність сучасних засадничих теорій інноваційного розвитку в умовах прискорення економічних циклів, неотехнологічної індустріалізації, інтелектуалізації формують множину нових диспропорцій та мотиваторів, узгодженість яких із цілями господарювання підприємств є не лише практичною, а й науково-методичною проблематикою сучасних економічних систем. Динамічність сучасних тенденцій розвитку економіки, які спонукають підприємства до пошуку і впровадження конкурентних інновацій, зумовлюють необхідність та безперервність процесів модернізації.

На підприємствах інфраструктурної сфери вирішення поставлених завдань реалізується через механізми активізації модернізаційної діяльності та її інноваційно-інвестиційної підтримки. Крім того, сучасний техніко-технологічний і економічно-фінансовий стан підприємств інфраструктурної сфери провокує потреби в оптимізації, перерозподілі потенціалу на запровадження модернізаційних змін не лише в напрямі технологічного переозброєння, а й впровадження інтелектуально-цифровізованих систем, інноваційних інструментів реалізації управлінських та виробничих функцій, стратегічноорієнтованих підходів до планування інноваційного розвитку. Зазначені пріоритети можуть бути досягнуті при наявності інституціонального нормування, узгодженості та

адаптивності всіх учасників економічного простору, що забезпечується визнанням та дотриманням стійкості імперативів модернізації.

В контексті описаних тенденцій дисертація Вовк О.М. є важливим кроком в науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо формування імперативів модернізації підприємств інфраструктурної сфери з врахуванням динамічних умов та інноваційно-активного середовища їх функціонування. Відтак, робота є актуальною і має важливе наукове значення, вирішує поставлені мету і завдання.

Тема дисертації Вовк О.М. повною мірою пов'язана із науковими темами, що виконуються у рамках науково-дослідної роботи Національного авіаційного університету «Управління сталим розвитком інтеграційних процесів підприємств повітряного транспорту в міжнародному просторі» (номер державної реєстрації 0118U004287) та «Проблеми ефективного функціонування та розвитку ринку транспортних послуг» (ДР №01181U004287), а також в рамках науково-дослідної роботи ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», а саме за темами: «Модернізаційні детермінанти трансформації суспільно-територіальних систем України в умовах посилення процесів євроінтеграції» (ДР № 0118U001588) та «Підвищення ефективності структури економічних систем на різних рівнях функціонування» (ДР № 0118U001589).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна

Ознайомлення з авторефератом, основними положеннями дисертаційної роботи та публікаціями авторки дозволяє зробити висновок про те, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, характеризуються високим рівнем обґрунтованості та достовірності. Це аргументовано підтверджується глибоким та критичним аналізуванням фундаментальних наукових праць за проблемами модернізації підприємств інфраструктурної сфери, зокрема зарубіжних та вітчизняних джерел щодо забезпечення модернізаційних процесів, теорій модернізації економічних систем,

впливу інноваційних процесів на модернізацію підприємств, засад управління інноваційним розвитком економічних систем; використанням значного діапазону загальнонаукових та спеціальних методів дослідження; обґрунтованим підбором та оцінюванням значного масиву офіційного статистичного обсягу даних на макро- та мікро- рівнях, успішною апробацією теоретико-прикладних розробок на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також результативним впровадженням у діяльність вітчизняних установ та підприємств.

Одержані результати дисертаційної роботи характеризуються науковою новизною, придатні для подальшого удосконалення існуючих і розроблення нових методологічних положень й прикладних аспектів вирішення питань модернізації підприємств інфраструктурної сфери в контексті сучасних тенденцій інноваційного розвитку економіки .

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дало змогу виокремити найсуттєвіші елементи наукової новизни у сформульованих автором положеннях дисертаційної роботи.

Вперше:

- розроблено наукові засади модернізації підприємств інфраструктурної сфери, що базуються на принципах та закономірностях інноваційного розвитку й когнітивній теорії їх поведінки та є спрямованими каталізаторами ефективної активізації використання наявного модернізаційного потенціалу підприємств, а також інтелектуально-цифровізованого перетворення їхньої структури задля нарощування конкурентоспроможності, прибутковості, безпековості та інноваційності розвитку (с. 103-108, 126-131);

- сформовано стратегічні основи формування соціально-економічних імперативів модернізації підприємств інфраструктурної сфери, які базуються на інституційності, інтеграційності, аксіологічності (включає соціальну відповідальність, екологічність, якість), які разом формують методологічну основу інноваційної спрямованості просторової моделі економічної системи суб'єкта господарювання (с. 330-345, 371-378);

- аргументовано концепцію стратегічного управління модернізації, що базується на підґрунтях ресурсозабезпечення, креативності та синергізму, що розкриває нормативно-правові та економічні аспекти регулювання динамічності, результативності інноваційних адаптацій через інструментарій перетворення інтелекту в технології управління інвестиційними та інноваційними процесами, а також технологічним оновленням економічних систем (с. 83-90, 103-110);

Удосконалено:

- методологічні засади модернізації підприємств інфраструктурної сфери, що, на відміну від існуючих, передбачають дотримання принципів активізації модернізаційного потенціалу та інноваційно-інвестиційних стратегій в межах інноваційно-когнітивної парадигми (с. 128-130,);

- властивості функціональних компонент економічних ресурсів у економіко-організаційному механізмі управління модернізаційним потенціалом, що, на відміну від діючої практики, розглядається з позицій суб'єктно-об'єктних відносин та забезпечує загальну ресурсно-просторову цілісність, спрямовується на забезпечення досягнення цілей інноваційного розвитку, ефективного управління й стратегічності функціонування розвитку підприємств інфраструктурної сфери (с.265-280);

- методичний інструментарій формування профілю нарощування модернізаційного потенціалу, що, відображає освоєність модернізаційних технологій інтелектуалізації і цифровізації, рівень результативності та стратегічності інноваційних трансформацій (с.187-190, 372-377);

- методичний підхід до обґрунтування стратегії модернізації підприємств інфраструктурної сфери, що базується на інтегральній оцінці наявного й оптимізованого рівнів модернізації підприємств і відповідної параметричної моделі активізації використання всіх видів резервів (с.297-302, 306-312);

Набуло подальшого розвитку:

- дефініційний зміст понять «модернізація підприємства», «модернізація підприємств інфраструктурної сфери», «модернізаційний потенціал»,

«імперативи модернізації», «інноваційно-когнітивна парадигма» (с. 65,82, 90, 103, 128);

- класифікаційні ознаки модернізації підприємств, які виокремлені за ознаками об'єктивності, спрямованості та характеру змін на підприємствах, що дало можливість побудувати профіль відповідності видам економічного розвитку та забезпечення результативності (с. 65-72);

- теорія модернізації економічних систем, що базується на трактуваннях інтелектуально-цифровізованого розвитку, інноваційних циклів і диспропорційних криз (с.46-56);

- методичні засади спрямованості та мультивагомості регулювання модернізаційних процесів на підприємствах інфраструктурної сфери, що базуються на імплементації європейського досвіду реалізації соціально-орієнтованих реформ й інтеграції транспортно-логістичних комунікацій (с. 350-370);

- пояснення узгодженості модернізаційного потенціалу підприємств інфраструктурної сфери з наявним рівнем цифровізації та інтелектуалізації економічного простору шляхом застосування основних методів економіко-математичного моделювання, індикаторами якої є рівень інтегрованості та конкурентоспроможності, прибутковості, інтелектуалізації та цифровізації, якості та безпеки (241-259, 284-302);

- методичні положення щодо оцінки ефективності процесів модернізації в частині визначення вартісних показників інвестиційних можливостей та ресурсозабезпечення для технологічного оновлення підприємств інфраструктурної сфери (с. 176-190);

- методичне забезпечення виявлення та активізації ексклюзивних векторів активізації модернізаційних процесів на вітчизняних підприємствах інфраструктурної сфери, що формуються під впливами запровадження положень інноваційно-когнітивної парадигми їх розвитку в умовах конкуренто-орієнтованого середовища та інституційного впливу на реформування економіки (265-293, 297-302);

- прикладні засади прогнозування через сценарії модернізаційних змін на підприємствах інфраструктурної сфери із врахуванням впливів результатів та направленостей імплементації імперативів в умовах формування креативної моделі структурної економіки країни (371-391).

Теоретико-практичне значення та прикладне застосування одержаних результатів.

Теоретичне значення результатів роботи полягає в розвитку наукових основ та методології модернізації підприємств в умовах інноваційного розвитку економіки.

Практична вагомість отриманих результатів полягає в обґрунтуванні, розробці теоретико-методологічних засад та впровадженні методичних рекомендацій щодо модернізації підприємств інфраструктурної сфери.

Теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені у дисертації, безпосередньо були впроваджені та використані у:

- діяльності органів виконавчої влади: Міністерстві цифрової трансформації України (довідка № 1/06-5-1527 від 15.02.2021 р.) та Департаменті транспортної інфраструктури Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (довідка № 053-19086 від 14.12.2020 р.);

- господарюванні вітчизняних інфраструктурних підприємствах: КП «Київське інвестиційне агентство» (довідка № 050/30-1260 від 26.11.2020 р.); ТОВ «АМГ-ІНВЕСТ») (довідка № 08/652 від 16.11.2020 р.); Філії (вокзали) АТ «Українська залізниця» (довідка № 188/III від 10.11.2020 р.); ТОВ «SkyUp Airlines» довідка № 2020-02-14 від 10.02.2020 р.); ТОВ «XENA» (довідка № 20-352 від 12.10.2020 р.); АТ «Миколаївгаз» довідка № 89/15-636 від 18.11.2020 р.); ТОВ «ХАРКІВСТАНСМАШПРОЕКТ» (довідка № 030/С-69 від 19.11.2020 р.); ТОВ «АМК ІНЖИНІРИНГ» (довідка № 11/20-260 від 18.11.2020 р.); ТОВ «ПЕРСПЕКТИВА ОС» (довідка № 33/245 від 20.11.2020 р.); ТОВ «ДАЛІЗ-ФІНАНС» (довідка № 5/243 від 11.10.2020 р.).

Ключові теоретичні та методологічні положення, практичні рекомендації були впроваджені у навчальний процес Національного авіаційного університету (довідка № 11.01.01/3131 від 09.12.2020 р.) при підготовці здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності 051 «Економіка» та ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (акт впровадження № 01/00598 від 15.09.2020 р.) у підготовці здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів галузі знань 07 «Управління і адміністрування».

Зміст дисертації, її завершеність та оформлення.

Дисертаційна робота Вовк О.М. за структурою складається зі вступу, п'яти розділів, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 377 сторінок. Робота містить 40 таблиці (з них 13 повністю займають площу сторінки), 73 рисунки (з них 22 повністю займають площу сторінки), списку використаних джерел із 370 найменувань на 36 сторінках, 8 додатків на 47 сторінках. За змістом, структурою та оформленням дисертація повністю відповідає вимогам МОН України.

У першому розділі – «Теоретичні засади функціонування економіки інфраструктурної сфери та її вплив на сучасний розвиток господарських систем» – проведено дослідження наукових підходів до формалізації еволюційних етапів розвитку модернізаційної теорії та формування понятійного апарату (підрозділ 1.1.); сформовано теоретичний базис формування імперативів модернізації, в т.ч. на підприємствах інфраструктурної сфери (підрозділ 1.2.); визначено наукові засади, систему мотиваторів та дестимуляторів інноваційного розвитку, як детермінанти модернізації підприємств (підрозділ 1.3).

У другому розділі – «Методологічні засади управління модернізацією підприємств» – обґрунтовано методологічні основи, закономірності та принципи управління модернізацією підприємств інфраструктурної сфери на засадах інноваційно-когнітивної парадигми (підрозділ 2.2); запропоновано

засади дослідження інтеграційного впливу модернізації на ресурсоефективність та конкурентоспроможність інфраструктурних підприємств (підрозділ 2.2.) обґрунтовано векторність та спіралеподібну модель просторової модернізації підприємства, а також індикаторну модель визначення рівня профілю модернізаційного потенціалу та методичний інструментарій оцінювання ефективності модернізаційного процесу (підрозділ 2.3).

У межах третього розділу «Тенденції модернізації підприємств інфраструктурної сфери в умовах інноваційного розвитку економіки» проаналізовано вплив тенденцій модернізації підприємств інфраструктурної сфери в масштабах національної економіки та з урахуванням галузевих особливостей (підрозділи 3.1, 3.2); досліджено ефективність модернізації підприємств інфраструктурної сфери за відносними і вартісними показниками аналізу (підрозділ 3.3) .

У четвертому розділі – «Концептуальні підходи до формування засад модернізації підприємств інфраструктурної сфери в умовах інноваційного розвитку економіки» – формалізовано та обґрунтовано методичні і практичні основи формування і реалізації модернізаційного процесу(підрозділ 4.1.); розроблено організаційно-економічний механізм управління модернізацією підприємства і активізації модернізаційного потенціалу, обґрунтовано концепцію стратегічного управління модернізацією на засадах інституціоналізму, інтелектуалізації, ресурсоефективності (підрозділ 4.2); на основі економіко-математичного моделювання розроблено методичний інструментарій обґрунтування інноваційно-інвестиційних стратегій модернізації та його ресурсозабезпечення (підрозділ 4.3)

У п'ятому розділі – «Засади формування імперативів модернізації підприємств інфраструктурної сфери в умовах інноваційного розвитку економіки» – запропоновано систему імперативів модернізації підприємств інфраструктурної сфери та інституційну підтримку їх імплементації (підрозділ 5.1); на основі дослідження стратегічних пріоритетів та умов застосування європейського досвіду у вітчизняній інноваційній економіці запропоновано

напрями його запровадження (підрозділ 5.2.); розроблено прогнози інноваційного розвитку при імплементації запропонованих імперативів. Модернізації для підприємств інфраструктурної сфери (підрозділ 5.3).

В межах усіх розділів і підрозділів дисертаційної роботи Вовк О.М. простежується обґрунтоване та логічно побудоване виконання поставленого теоретико-практичного завдання, що орієнтоване на дослідження проблем узагальнення теоретико-методологічних положень та методологічних засад формування й імплементації імперативів модернізаційних змін, розробки науково-практичних рекомендацій щодо модернізації підприємств інфраструктурної сфери в умовах інноваційного розвитку. Таким чином, можна стверджувати, що представлене дослідження є завершеною науково-дослідною роботою із логічно побудованою, цілісною композицією, науковим стилістичним наповненням та авторською манерою викладення матеріалу.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації.

Автореферат за структурою та технічним оформленням відповідає визначеним МОН України стандартам. В авторефераті відображено ключові результати дисертаційної роботи та основні наукові здобутки авторки. Зміст автореферату є ідентичним змісту основних положень дисертаційної роботи.

Дискусійні положення й критичні зауваження.

Попри позитивні характеристики дисертаційної роботи необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання:

- у підрозділі 1.1. авторка характеризує генезу наукових досліджень теорії модернізації економічних систем (с. 46-48), поділяючи її умовно на п'ять періодів, проте на наш погляд перший та другий період, запропонований авторкою не стосується економічних аспектів теорії модернізації, а є історично-сформованими і загально-філософськими, тобто є частиною перед історією теорії модернізації;

- у підрозділі 1.3. авторкою було описано внутрішні детермінанти

модернізації підприємства інфраструктурної сфери в умовах інноваційного розвитку економіки,(с. 113-115); погоджуючись із Вовк О.М. зауважимо, що у роботі необхідно було б більш детально обґрунтувати роль фінансово-інвестиційної системи в модернізаційному процесі;

- запропонований авторський підхід до виокремлення принципів модернізації підприємств інфраструктурної сфери (стор 131) розкриває методологічні засади інноваційно-когнітивної парадигми. Проте доцільно було б виділити принципи, що розкривають концепцію стратегічного управління, на якій авторка базується в подальших дослідженнях;

- у підрозділі 2.2. авторкою описані фактори модернізації, які забезпечують конкурентоспроможність підприємств інфраструктурної сфери (с.152-158); не зважаючи на широкий спектр розглянутих факторів і закономірностей, в сучасних умовах господарювання необхідно було виділити окрему групу факторів «цифрового середовища»;

- в підрозділі 3.2 розглянуто міжнародні інноваційні рейтинги та місце української економіки в них (с. 219-227), проте описані екзогенні чинники міжнародної конкурентоспроможності не враховуються при подальших ендогенних умовах управління модернізацією підприємств інфраструктурної сфери;

- у підрозділі 5.3. авторкою здійснено із застосуванням економіко-математичного моделювання прогнозування результативності реалізації потенціалу модернізації підприємств інфраструктурної сфери в умовах інноваційного розвитку, погоджуючись із дисертанткою необхідно зауважити недостатність аналізу результатів прогнозування зміни у структурі модернізаційного потенціалу на досліджуваних підприємств (с. 391, рис. 5.9).

Загалом, вищезазначені зауваження не применшують загалом високий науковий рівень дисертаційного дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях

Основні теоретико-методичні положення, висновки, рекомендації та пропозиції дисертаційної роботи, що містять зазначені елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 66 наукових працях загальним обсягом 126,36 друк. арк. (особисто автору належить 51,46 друк. арк.), з-поміж них: 1 одноосібна монографія, 1 колективна монографія, розділи в 3 колективних монографіях, 29 фахових статей (з них 24 статі – у фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз), 2 статті – в інших виданнях України, внесених у міжнародні наукометричні бази даних, 3 статті – у наукових виданнях інших держав; 27 публікацій – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Відповідність дисертаційної роботи обраній спеціальності та профілю спеціалізованої вченої ради

Дисертаційна робота за своїм змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 — економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), за якою спеціалізованій вченій раді Д 79.051.01 надано право проводити захист дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Загальний висновок про дисертаційну роботу

Дисертація Вовк Ольги Миколаївни «Імперативи модернізації підприємств інфраструктурної сфери в контексті сучасних тенденцій інноваційного розвитку економіки», виконана на високому науково-теоретичному рівні, а одержані авторкою процесі дослідження результати характеризуються науковою новизною та мають теоретичну і практичну цінність.

У цілому дисертаційна робота Вовк О.М. відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема

пп. 9, 10, 12, 13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р.), що висуваються до дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Усе вищевикладене дає можливість зробити висновок про те, що авторка дисертаційної роботи Вовк Ольга Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 — економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
 професор кафедри менеджменту
 Державного Вищого навчального закладу
 «Київський національний
 економічний університет
 імені Вадима Гетьмана»

Гарафонов О. І.

